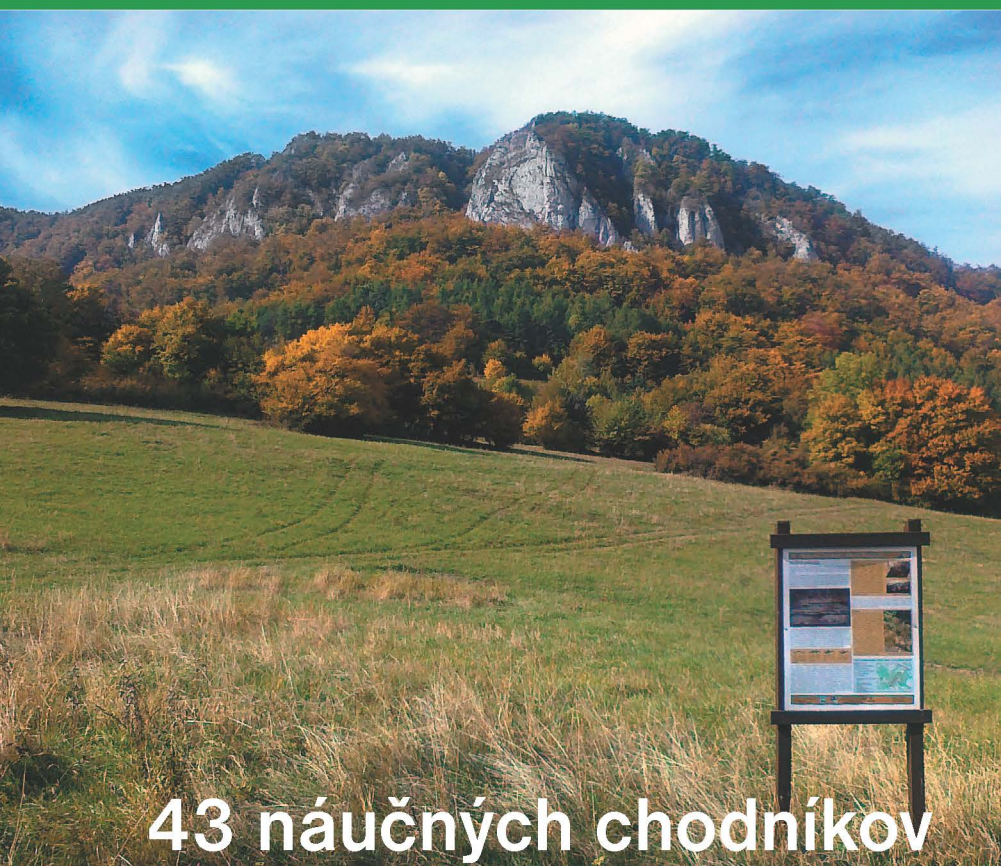

Náučné chodníky

severozápad

43 náučných chodníkov

Náučné chodníky severozápad

Mária Bizubová
Daniel Kollár

Zostavil: Daniel Kollár

Náučné chodníky severozápad

1. vydanie, 2015

© Autori textu: Mária Bizubová a Daniel Kollár
Spolupracovali: Alena Borszéková a Ivan Hanula
Technický redaktor: Zuzana Kollárová
Zodpovedný redaktor: Daniel Kollár
Jazyková úprava: Jana Hyžová

© Fotografie: František Began, Mária Bizubová, Alena Borszéková, Vlasta Janová, Silvia Havelková, Dušan Haver, Ľudovít Chládek, Daniel Kollár, Zuzana Kollárová, Kamila Kráľová, Ján Lacika, Alexander Lačný, Lucia Pacalajová, Patrik Poláček, Ivan Ružek, Ján Tupý, Lídia Turanová, František Turanský, Peter Tremboš a archív Lesy SR

Fotografia na obálke: František Turanský (Vršatské bradlá)

© Dizajn a typografia: Erika Mészárosová a Zuzana Kollárová

Tlač: impression world, spol. s r. o., Prešov

Akékoľvek, hoci aj čiastočné použitie diela je dovolené len s písomným súhlasom vydavateľstva DAJAMA.

© RNDr. Daniel Kollár – DAJAMA, Ľubľanská 2, 831 02 Bratislava
tel.: +421 (2) 446 317 02, info@dajama.sk, www.dajama.sk

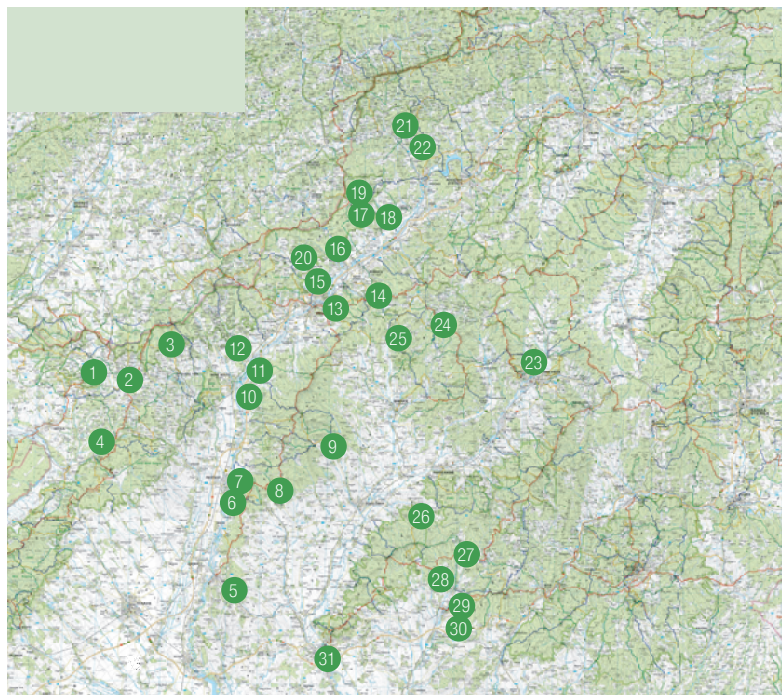
Vydalo vydavateľstvo DAJAMA v roku 2015 ako svoju 246. publikáciu.

ISBN 978-80-8136-039-8

Obsah

Náučné chodníky na Slovensku ... 4

1. Okolím Vrboviec	11	15. Okolím Skalky	83
2. Okolím Myjavy	15	16. Okolím Nemšovej	87
3. Okolím Starej Turej	25	17. Ku Krivoklátskej tiesňave	91
4. Okolím Brezovej pod Bradlom	31	18. Okolo Pruského	95
5. Cez Sedliská	37	19. Bielokarpatskými bradlami	99
6. Okolo Banky	41	20. Okolo Krasína	105
7. Okolím Moravian nad Váhom	45	21. Mesteckým chotárom	109
8. Naprieč Považským Inovcom	49	22. K Trom skalám	113
9. Z Duchonky do Kulháňa	55	23. K Hradištiu	117
10. Okolo Kočoviec	59	24. K prameňom Bebravy	121
11. Okolím Beckova	63	25. Cez Slatinský kras	125
12. Haluzickou tiesňavou	69	26. Hornou Nitrou	129
13. Lesoparkom Brezina	73	27. Okolím Vápenného vrchu	135
14. Okolím Trenčianskych Teplíc	77	28. Okolo Zubrej zvernice	139
		29. Parkom v Topoľčiankach	143
		30. Okolo Zlatých Moraviec	147
		31. Okolím Nitry	151

Náučné chodníky na Slovensku

Slovensko ako jedinečný stredo-európsky priestor disponuje značným prírodným a kultúrno-historickým potenciálom. Parciálnu časť tohto bohatstva domácim obyvateľom i zahraničným návštevníkom sprístupňujú náučné chodníky. Náučný chodník – ako relatívne samostatný obsahový a programový celok inštalovaný v prírodnej a kultúrnej krajine – je nielen turistickou trasou, ale najmä prechádzkovou trasou spojenou s poznávaním odborných pojmov súvisiacich s prírodou, históriou, kultúrou i technikou a ukážkou vzťahu človeka a prírody v širších súvislostiach. Slovensko by sme pokojne mohli nazvať „krajinou náučných chodníkov“. V posledných rokoch pribúdajú rýchlym tempom a najsť ich možno v mnohých obciach alebo ich okolí.

Čo sú náučné chodníky?

Náučné chodníky sú v krajine vyznačené turistické alebo exkurzné trasy s rôznym zameraním, obsahovou náplňou, dĺžkou, náročnosťou a technickým stvárnením, ktoré vedú prírodne alebo kultúrno-historicky hodnotným územím. V rámci nich sú vybrané niektoré významné objekty alebo javy, ktoré sú osobitne vysvetlené. Prostredníctvom informačných panelov, lektorov a v mnohých prípadoch aj formou publikovaných materiálov, sprievodcov alebo letákov prezentujú určité penzum údajov o krajine, jej prírode, histórii, kultúre či ochrane prírody a pamiatok. Na jednotlivých paneloch sa nachádzajú textové informácie (spravidla vo viacerých jazykových mutáciách) doplnené mapami, fotografiami

Na Náučnom chodníku K prameňom Bebravy

Náučný chodník Považský Inovec

a grafickými ilustráciami. Náučné chodníky sú jedným z nástrojov umožňujúcich sprístupnenie a pochopenie prírodných, historických a kultúrnych hodnôt. Ponúkajú veľmi dobrú príležitosť na spoznávanie krajiny v konkrétnom priestore a konfrontáciu teoretických poznatkov s realitou „in situ“. Predstavujú osobitnú aktivitu pri ochrane prírody a zaujímavú formu výchovného pôsobenia v systéme environmentálnej výchovy.

Náučné chodníky sa stávajú významným prvkom pri zvyšovaní atraktivity územia, dôležitým ekonomickým impulzom v stagnujúcich lokalitách a jedným z nástrojov rozvoja cestovného ruchu v súlade so zásadami trvalo udržateľného rozvoja. Väčšina náučných chodníkov je prepojená s turisticky značkovanými trasami a cyklistickými trasami. Bývajú aj súčasťou náučných lokalít, akými sú jaskyne, zvernice, geologické profily a podobne, ale aj múzeí v prírode, skanzenov, historických ciest a geoparkov. Náučné chodníky sa výrazne podieľajú na prezentácii obcí a mikroregionov a propagácii aktivít rôznych

organizácií vrátane škôl, občianskych združení či klubov turistov. Tejto funkcii sa v ostatnom čase viac prispôsobuje spôsob odovzdávania informácií, dizajn informačných panelov a predovšetkým okolitá infraštruktúra.

Z histórie náučných chodníkov

Prvý náučný chodník na Slovensku vznikol v roku 1960. Bol to náučný chodník v Prielome Dunajca v Pieninskom národnom parku, ktorý však nebol totožný so súčasným náučným chodníkom. Oveľa skôr, ešte v roku 1926, vznikol v Štiavnických vrchoch v okolí Piargu (dnešné Štiavnické Bane) „príležitostný“ lesnícky zameraný náučný chodník s 32 zastávkami. Z historického aspektu je zaujímavé, že v roku 1984 bolo na Slovensku len 12 náučných chodníkov. V deväťdesiatych rokoch 20. storočia sa ich množstvo zvýšilo na necelú stovku. Evidentný nárast počtu náučných chodníkov možno sledovať od roku 2000, pričom ku koncu roku 2007 bolo známych viac ako 200 náučných chodníkov. Súčasnosť v tvorbe náučných

Náučný chodník Majdán

chodníkov charakterizuje enormný nárast – na Slovensku dnes môže byť približne 400 náučných chodníkov. Ani toto číslo však nevystihuje realitu, pretože informácie o otvorených náučných chodníkoch sa často získavajú náhodne, neexistuje presná databáza ani evidencia. O mnohých náučných chodníkoch sa často objaví iba krátka informácia na internete alebo v niektorom médiu, pričom pri verifikácii v teréne sa neraz ukáže, že chodník sa ešte len plánuje. Navyše viaceré v minulosti vytvorené náučné chodníky sú zničené, pretože nemajú garanta alebo chýbajú finančné prostriedky na obnovu.

Zameranie náučných chodníkov

V 20. storočí náučné chodníky patrili pod garanciu Štátnej ochrany prírody, ktorá editovala aj materiál so zásadami tvorby náučných chodníkov, od ktorého sa odvíjal podrobný, na viaceré témy zameraný obsah s akcentom na ochranu prírody, jednotný systém prezentovania informácií a rovnaký dizajn

sprievodcov k náučným chodníkom. V súčasnosti sa počet tvorcov náučných chodníkov značne rozrástol. Okrem Štátnej ochrany prírody SR a správ chránených území (národných parkov a chránených krajinných oblastí) sa na tvorbe a realizácii náučných chodníkov podieľa predovšetkým Správa slovenských jaskýň, Lesy SR, Štátne lesy TANAP-u a Združenie baníckych spolkov a cechov na Slovensku, ale aj jednotlivé obce, mikroregióny, rôzne záujmové skupiny, občianske združenia a školy.

Aj v prístupe k tvorbe náučných chodníkov možno od konca 20. storočia a začiatku 21. storočia registrovať výrazné posuny predovšetkým v rovine zamerania náučných chodníkov. Náučné chodníky majú v súčasnosti podstatne pestrejšie a špecializovanejšie zameranie. Okrem polytematických náučných chodníkov, ktoré prezentujú komplexné informácie o krajine, jej prírode, histórii, kultúre a environmentálnych otázkach, sú výrazne zastúpené špeciálne chodníky s lesníckym, geologickým, baníckym,

vinohradníckym, historickým, poľovníckym, včelárskym, ekologickým, environmentálnym a iným zameraním.

Združenie baníckych spolkov a cechov na Slovensku napríklad na vlastnej webovej stránke eviduje niekoľko náučných chodníkov s baníckym zameraním. Z roka na rok pribúdajú nové náučné chodníky s lesníckym zameraním. Lesy SR dosiaľ v rámci odštepných závodov vybudovali viac ako 30 lesníckych náučných chodníkov. Každý z nich je zameraním, ale aj vnímaním a odkazmi tvorcov výnimočný a špecifický. S podobnou aktivitou začínajú prichádzať aj iné lesnícke organizácie, napríklad mestské lesy, takže v skutočnosti je na Slovensku lesníckych náučných chodníkov oveľa viac. Výnimočné miesto medzi lesníckymi náučnými chodníkmi má náučná trasa v Lesníckom skanzene vo Vydrovskej doline, ktorá má 79 zastávok a reprezentuje lesníctvo celého Slovenska. Aj Štátne lesy TANAP-u participujú na tvorbe náučných chodníkov a na území Tatier vytvorili niekoľko náučných trás.

Osobitnú kategóriu v informačnom systéme náučných chodníkov predstavujú geologické náučné chodníky. Na prvom mieste treba spomenúť Geologický náučný chodník Paradajs v Štiavnických vrchoch. Prechádza nádherným okolím Banskej Štiavnice a ponúka poznávanie najväčšej sopky v strednej Európe, ktorá existovala asi pred 15 miliónmi rokov. Náučný chodník prezentuje obrovskú štiavnickú sopku vo forme informačných panelov, horninových pyramíd a panoramatických výhľadov. Ide však o náučný chodník s náročným geologickým pojmovým aparátom, ktorému laický návštevník často nerozumie. Napriek tomu absolvovanie tohto náučného chodníka spolu s ostatnými náučnými chodníkmi v Štiavnických vrchoch možno len odporúčať. Geologicky zamerané, príťažlivo a poučne stvárnené náučné chodníky nájdú návštevníci napríklad v Cerovej vrchovine. Náučné chodníky s krasovou problematikou vedúce k viacerým jaskyniam vybudovala Správa slovenských jaskýň. Mnohé

Na náučnom chodníku v okolí Skalky nad Váhom

Náučný chodník Drviská – Turá Lúka

náučné chodníky týkajúce sa kra-
sovej krajiny a jej špecifik vedú
okolím ďalších jaskýň, ale aj inými
prírodne zaujímavými územiami.

Pre niektorých návštevníkov
môžu byť zaujímavé náučné chod-
níky s vinohradníckou tematikou.

Nielen dospelí, ale aj detskí náv-
števníci si určite prídu na svoje pri
návšteve náučných chodníkov, kto-
ré vedú cez zvernice. Mnohé náučné
chodníky prechádzajú cez chránené
územia rôznej kategórie a ponúka-
jú informácie o zaujímavých prí-
rodných fenoménoch, popri kto-
rých vedú. Viaceré z existujúcich
náučných chodníkov majú naopak
väčší akcent položený na poznáva-
ní histórie a kultúrno-historických
či technických pamiatok. Najmä
v posledných rokoch vďaka rôznym
projektom pribudli náučné chodní-
ky v mnohých vidieckych obciach
a ich bezprostrednom okolí. Hlav-
ným cieľom bolo predovšetkým zvi-
diťnenie daného sídla, propagácia
miestnych prírodných a kultúrno-
historických zaujímavostí a priláka-
nie návštevníkov, s čím úzko súvisí aj
snaha o rozvoj cestovného ruchu.

Pribúdajú aj školské náučné
chodníky, ktoré slúžia nielen na prí-
rodovedné a environmentálne vzde-
lávanie v teréne, ale aj na turistické
účely. Niektoré náučné chodníky sú
určené predovšetkým detským turis-
tom. Napríklad na Dendrologickom
náučnom chodníku v Bratislavskom

Náučný chodník Tri skaly

Náučný chodník Okolo Vršatca

lesoparku d'ateľ Dodo s deťmi komunikuje prostredníctvom rôznych otázok a úloh. Na lesnícky a poľovnícky orientovanom chodníku v okolí Nemšovej-Luborče je na všetkých informačných paneloch časť venovaná najmenším návštevníkom tak, že je zakomponovaná do kresby zvieratka vo forme úryvkov zo slovenských ľudových piesní alebo riekaniek. Pre rodiny s deťmi je vhodný aj Kordický rodinný okruh či Náučný chodník Serpentíny Urpín v Banskej Bystrici, na ktorom návštevníkov na informačných paneloch symbolicky sprevádza maskot náučného chodníka – pavúk Stepníček, pretože vzácny stepník červený sa v minulosti nachádzal práve v tejto lokalite. Unikátom v sieti náučných chodníkov na Slovensku je recesistický Náučný chodník Stredom Sveta a Vesmíru – Vrbovský Chráp, ktorý sa nachádza vo Vrbovom pri Piešťanoch. Návštevníkov oboznamuje s vymyslenými miestnymi endemitmi a pamiatkami. K netradičným náučným chodníkom určite patrí aj Astronomický náučný chodník v Starej Lesnej, kde je sídlo Astronomického

ústavu SAV. Špecifický je náučný chodník vybudovaný na starom cintoríne v Hornom Tisovníku, ktorý je ukážkou ľudových náhrobníkov Novohradu, ale aj pomerne náročný zbojnícky chodník legendárneho tisovského zbojníka Jakuba Surovca a jeho zbojníckej družiny, ktorí unikali panským žandárom zo sedla Zbojská ťažko prístupnou Čertovou dolinou.

Milí čitatelia,

zo série kníh o náučných chodníkoch ako prvé vychádzajú dva diely. Podobne ako ďalšie pokračovania sú súčasťou turistickej edície Po Slovensku, ktorá mapuje najkrajšie trasy a lokality na Slovensku a poznáva Slovensko pešo, na bicykli či autom. Doteraz priniesla niekoľko publikácií, ktoré čitateľom umožňujú spojiť aktívny oddych s poznávaním jednotlivých kútov našej krajiny. Ani knihy o náučných chodníkoch nebudú z tohto pohľadu výnimkou. Niektoré trasy síce sú ľahkými a nenáročnými prechádzkami, avšak viaceré z náučných chodníkov dajú zabráť aj našej kondícii.

Našou ambíciou nebolo detailne spracovať všetky existujúce náučné chodníky. Do prvých dvoch dielov, ktoré pokrývajú juhozápadné a severozápadné Slovensko, sme sa pokúsili vybrať tie, ktoré najlepšie vystihujú pojem náučný chodník a najlepšie charakterizujú prírodnú a kultúrnu krajinu tejto časti Slovenska. Nezaradili sme sem viaceré staršie náučné chodníky, ktoré sú v dezolátnom stave a čakajú na rekonštrukciu. Vopred sa ospravedlňujeme, ak sme niektorý z nových náučných chodníkov nespracovali z dôvodov uvedených v úvode. Keďže náučné chodníky neustále pribúdajú a staršie sa často poškodzujú, v ďalšom vydaní celkom určite prinesieme mierne pozmenený výber náučných chodníkov v Bratislavskom, Trnavskom, Trenčianskom či Nitrianskom samosprávnom kraji a budeme pokračovať v ich mapovaní.

Okolím Vrboviec

Nenáročná a krátka prechádzka po náučnom chodníku nás zavedie do malebnej oblasti vrbovských kopaníc, ktorým dominuje Žalostiná – najvyšší vrch Žalostin-skej vrchoviny.

Náučný chodník Žalostiná – Chvojnica

K východisku náučného chodníka sa vyberieme z Vrboviec, ktorých okolie ponúka ideálne príležitosti na výlety a nenárodné túry po okolitých kopaniciach s krásnym výhľadom. Z centra Vrboviec sa vydáme pešo, na bicykli alebo autom západným smerom po štátnej ceste do Sobotište, pričom sledujeme žlté turistické značky. Značka asi po 200 m odbočuje doprava a vedie popri štátnej ceste do Chvojnice. Postupným stúpaním po asfaltovej ceste pridáme k autobusovej zastávke U Horňákov a miernym stúpaním pokračujeme západným smerom ku križovatke

ciest s autobusovou zastávkou pri kóte 493 m v lokalite Senné dieľy. Žltá značka pokračuje priamym smerom do Chvojnice, my však odbočíme doprava a asi po 1 km sa cestou okolo ďalšej autobusovej zastávky Hate-Klvače dostaneme na začiatok náučného chodníka.

Náučný chodník tvorí okruh s celkovou dĺžkou 7 km. Trasa vedie po asfaltových či poľných cestách a turistických chodníkoch. Obsahuje päť zastávok s informačnými panelmi tematicky zameranými na prírodné zaujímavosti Chránenej krajiny oblasti Biele Karpaty

Pod Žalostinou
Vrbovce

Žalostiná

V roku 2010 postavili na vrchu Žalostiná rozhľadňu, ktorá meria 6 m. Má zastrešenú vyhlídkovú plošinu, ktorá ponúka nádherné ďaleké výhľady na Myjavskú pahorkatinu, Biele Karpaty a okolitý kopaničiarsky kraj. Ako vraví stará legenda, názov vrchu je odvodený od príbehu dcéry a jej matky, ktorá ju jedného dňa poslala po vodu zo studničky pod kopcom. Dievčina sa dlho nevracala a matka bola čoraz nervóznejšia, až napokon v hneve zvolala: „*Bodaj si tam skamenela, kde stojíš!*“. Keď dcéra ani potom dlho nechodila, matka sa ju vybrala hľadať. Našla však len kamene. Zalomila rukami a nariekala: „*Och, ja žalostná, prežalostná mati!*“. Vrch, pod ktorým matka nariekala, sa odvtedy volá Žalostiná. Druhé vysvetlenie názvu môže pochádzať aj z neustáleho „žalostenia“ vetra, ktorý tu fúka takmer neustále.

a viaceré prírodné pamiatky. Je súčasťou projektu Chodníčky za poznaním slovensko-moravského pohraničia, ktorý v kraji pod Veľkou Javorinou realizovali v roku 2013

Prvý informačný panel oboznamuje so základnou charakteristikou Chránenej krajinnnej oblasti Biele Karpaty a prírodnej pamiatky Žalostiná. Ide o jedno z mála zachovaných zosuvných pramenísk v západnej časti Bielych Karpát s výskytom ohrozených druhov rastlín a živočíchov. Rozkladá sa na ploche viac ako 2 ha. Cesta pokračuje západným až severozápadným smerom. Po takmer 1,5 km prídem k informačnému panelu, ktorý sa nachádza neďaleko prírodnej pamiatky Bučkova jama. Rozkladá sa na ploche väčšej ako 40 ha a ide o najväčší komplex zachovaných zosuvových lúk a lesov v Bielych Karpatoch so značnou pestrosťou a s jedinečnou prítomnosťou vzácnych, ohrozených a chránených druhov rastlín a živočíchov.

Trasa náučného chodníka ďalej vedie severozápadným smerom a neskôr sa napája na asfaltovú cestu, ktorá vedie do osady Zelenákovci. Ešte pred ňou však odbočuje doľava a smeruje okrajom prírodnej pamiatky Štefanová, ktorá sa rozprestiera na ploche viac ako 5 ha. Ide o jeden z dvoch posledných zvyškov lúk na Žalostinej, v minulosti preslávených floristickým bohatstvom. Je ukážkou spoločenstiev vznikajúcich na zosuvoch.

Západným smerom onedlho prídem k červeno značkovanej turistickej trase známej aj ako Cesta Marie Kudeříkové (pomenovanej podľa protifašistickej bojovníčky v druhej svetovej vojne, ktorú v roku 1943 popravili nacisti). Odbočíme na ňu doľava a onedlho prídem na samotu U Chalupovcov. Na jej východnom okraji stojí smerovník, ktorý ukazuje cestu na hlavný vrchol Žalostinej. Vyberieme si tento smer a po miernom stúpaní južným smerom neznačkovanou

Nad Vrbovcami

lúčnou cestou prídeme na trávnatý vrch Žalostiná (621 m), ktorý je najvyšším bodom našej trasy a zároveň najvyšším bodom Žalostinskej vrchoviny.

Z trávnatého vrcholu zídeme juhozápadným smerom lúčnou cestou k smerovníku Hate-Klvače, okolo ktorého sme prechádzali na začiatku výletu. Cestou známou z úvodu sa vrátíme k autobusovej zastávke,

kde sme začínali, a priamym smerom v miernom klesaní prídeme do stredu kopaničiarskej obce Chvojníca. Obec vznikla až v roku 1957 odlúčením časti kopaníc od Vrbovíc, Častkova a Sobotišťa. Prví osadníci tu v 16. storočí vyklčovali les a začali sa venovať poľnohospodárstvu, chovu dobytka a oviec. Poľnohospodársky charakter si obec zachovala dodnes.

Východisko: Vrbovce.

Trasa: Senné diely – Žalostiná – Chvojníca.

Dĺžka: 7 km. **Prevýšenie:** 220 m. **Čas prechodu:** 2 hod.

Počet zastávok: 5. **Rok otvorenia:** 2013.

Zameranie: prírodovedné.

Typ chodníka: obojsmerný peší a cyklistický.

Náročnosť: stredne náročná trasa.

Nadväznosť na turistickú značku: chodník je prepojený so žltou, s modrou a červenou turistickou značkou a viacerými značkovými cyklotrasami.

Aktuálny stav: náučný chodník je v dobrom stave, udržiavaný a veľmi dobre označený.

Názvy informačných panelov

1. CHKO Biele Karpaty a prírodná pamiatka Žalostiná	3. Prírodná pamiatka Štefanová a fauna kopaníc
2. Prírodná pamiatka Bučkova jama a manažment chránených území	4. Rastlinstvo Žalostinej
	5. Kopaničiarsky kraj a Žalostiná

Okolím Myjavy

V bezprostrednom okolí Myjavy sa nachádza niekoľko náučných chodníkov zameraných najmä na prírodné zaujímavosti Bielych Karpát a ich lesov. Tri z nich sú súčasťou projektu Chodníčky za poznaním slovensko-moravského pohraničia, jeden je lesníckym náučným chodníkom.

Brestovec

Náučný chodník Brestovec – Stará Myjava – Poradie – Topolecká

Prvý z náučných chodníkov v okolí Myjavy sa začína v katastrálnom území Brestovca, ktorý leží v severnej časti Myjavskej pahorkatiny na úpätí Bielych Karpát pod masívom Veľkej Javoriny, asi 4 km severne od Myjavy. Obec sa postupne vyvíjala z niekoľkých roztratených poddanských usadlostí. Patria medzi typické myjavske kopanice a miestni obyvatelia sa zaoberali roľníctvom a chovom hospodárskych

zvierat. Po odčlenení od Myjavy sa Brestovec v roku 1955 stal strediskovou obcou okolitých kopaníc.

Náučný chodník s dĺžkou 18 km vedie po spevnených poľných a lesných cestách. Jednotlivé zastávky s informačnými panelmi sú tematicky zamerané na prírodné zaujímavosti Myjavskej pahorkatiny a Chránenej krajiny Biele Karpaty. Smeruje severnou časťou katastrálnych území Brestovca,